

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER VE AVRUPA BİRLİĞİ KARARLARINDA KIBRIS SORUNU

THE CYPRUS QUESTION IN UNITED-NATIONS RESOLUTIONS AND EUROPEAN-UNION DECISIONS

Nejat DOĞAN*

ÖZET

Bu makale, Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği'nin Kıbrıs sorunu hakkındaki çözüm önerileri ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve Türkiye'nin bu sorunun çözümü için benimsediği görüşlerin arasındaki farklılıkları vurgulamaktadır. BM ve AB'ye göre Kıbrıs'ta çözüm "iki bölge-iki toplumlu" yeni bir Kıbrıs devleti kurulmasından geçerken, Türk tarafına göre ancak KKTC'nin tanınması sonucunda adada Rumlarla oluşturulacak "iki devletli" bir konfederasyon barışı sağlayacaktır. Türk tarafının bu iki-devletlilik görüşünü benimsemeyen uluslararası örgütlerin kararlarını oybirliği veya ezici bir çoğunlukla aldığı ve Türkiye'nin bu durumu değiştirebilecek yeterli politik desteğinin ve ekonomik gücünün de olmadığı dikkate alındığında, Kıbrıs sorununun çözülebilmesinin Türkiye-Yunanistan yakınlaşmasına bağlı olduğu görülmektedir. Bu yakınlaşma sürecinde, Kuzey ve Güney Kıbrıs'ın müzakere masasında anlaşamaması ve anlaşmaması doğal karşılanmalı, Türkiye'nin AB üyeliği için adada acil bir çözüme gidilmesinin edinimlerimizin yitirilmesine neden olacaktır.

Anahtar Sözcükler: *Kıbrıs sorunu, Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Türkiye-Yunanistan yakınlaşması.*

ABSTRACT

The United Nations, the European Union, Greece and the Greek Cypriot side on the one hand, and Turkey and the Turkish Republic of Northern Cyprus on the other differ on how to solve the Cyprus question. According to the international community, creating a bi-zonal and bi-communal new Cyprus state would suffice to bring a lasting peace to the island; however, with the support of Turkey the Turkish Cypriot side rightly insists on the recognition of the TRNC as a precondition to unite its future with the Greek side. Given both the Turkish-EU economic integration process and Turkey's lack of political support from the international organizations coupled with its economic conditions, the best approach to solving the Cyprus question seems to be the rapprochement between Turkey and Greece. Since this rapprochement may take some time, it is understandable that negotiations on the island will continue in the near future. If the Turkish Cypriots and Turkey feel desperate to join the EU and so concede the 'two-states' idea to the Greek side, in the long run this may worsen inter-communal relations on the island.

Keywords: *Cyprus Question, United Nations, European Union, the Turkish Republic of Northern Cyprus, Greek-Turkish rapprochement.*

* Erciyes Üniversitesi, İ.İ.B.F. Öğretim Üyesi

GİRİŞ

1878’de Osmanlıların Kıbrıs’ta askeri üstünlüğünün sona ermesinden bugüne kadar, adada Türk ve Rum toplumları arasında bir barış ve güven ortamı yaratılamamıştır. Seksen yılı aşkın İngiliz idaresinde çeşitli çatışmalara tanık olan ada, 1960 yılında imzalanan Zürih ve Londra Antlaşmalarıyla “Kıbrıs Cumhuriyeti” adı altında bağımsızlığına kavuşmuştur. Ancak kısa bir süre sonra başlayan toplumsal huzursuzluk 1964’te doruğa tırmanmış; on yıl sonra Barış Harekatı ile de Türkiye, Kuzey Kıbrıslı Türklerin tehditten uzak yaşayabilecekleri bir coğrafi alanı kontrolü altına almıştır. Daha sonra Kuzey Kıbrıslı Türkler, kendi geleceklerini kendileri belirlemek için politik örgütlenmelerini tamamlamışlardır (Alasya, 1987: 1-88).

Uluslararası politikada bugünkü “Kıbrıs sorunu,” adanın bölünmüşlük statüsünün değiştirilmesi olarak tanımlanabilir. Türkiye ve Kuzey Kıbrıslı Türkler de bu statünün değiştirilmesine olumlu bakabilir. Ancak, Kıbrıs’ta oluşturulacak yeni bir devletin niteliği konusunda uluslararası toplum ile Türk tarafı arasında önemli görüş ayrılıkları bulunmaktadır. Türkler için Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin (KKTC) tanınması, bugünkü statükonun değişmesi için bir önşarttır. Diğer taraftan uluslararası toplum, 1960 sistemine benzer bir devlet çatısı altında adadaki iki toplumu zorla bir araya getirerek, Türklerin tekrar azınlık konumuna düşmesini istemektedir.

Bugünkü müzakerelerde Türkiye ve KKTC, Yunanistan ve Kıbrıslı Rumlar tarafından iki şekilde baskı altında tutulmaktadır. Birincisi, Birleşmiş Milletlerde (BM) alınan kararlara dayanan Yunan-Rum ikilisi, Türk tarafının “hukuka aykırı” hareket ettiğini söylemekte ve KKTC’nin tanınmamasını sağlayarak ancak iki toplumlu-iki bölgeyi yeni bir Kıbrıs Cumhuriyeti yaratılması fikrine sıcak bakmaktadır. İkincisi, bu kez Avrupa Birliği (AB) kararlarına dayanan Yunan-Rum ikilisi, Türkiye ve Kuzey Kıbrıslı Türkleri Avrupa ekonomik bütünleşmesi dışında tutmakla tehdit etmektedir. Kısaca Türkiye ve KKTC, bir yandan uluslararası örgütler diğer yandan ekonomik bütünleşme kısılcıdadır. Kalıcı bir barış, sadece adadaki iki toplumun değil, aynı zamanda Türkiye ve Yunanistan’ın da yararına olacaktır. Fakat Türkiye, uluslararası örgütlerin politik baskısından kurtulmak veya AB’ye üye olmak için Kıbrıs’taki edimlerini feda etmemeli; bunun yerine Kıbrıs dahil aralarındaki her türlü sorunu çözmek için Yunanistan ile uzlaşma yolu aramalıdır.

Aşağıda bu görüşlerimizi açıklayabilmek için KKTC ve Türkiye’nin öne sürdüğü iki devletlilik tezine değineceğiz; sonra BM ve AB’nin bazı önemli kararlarını inceleyerek, bu örgütlerin kararlarındaki Kıbrıs sorununu çözüm önerileri ile Türk tarafının tezlerini karşılaştıracğız; daha sonra ise, uluslararası örgütlerin temel yaklaşımlarının ne olması gerektiğine değinerek BM ve AB’nin tutumlarının yanlışlığını vurgulayacağız; ve nihayet,

Türkiye'nin önündeki dış politika seçeneklerini sunarak bunlardan hangisinin izlenmesi gerektiğini irdeleyeceğiz.

KKTC'NİN “İKİ-DEVLETLİLİK” ÇÖZÜM ÖNERİSİ

Uluslararası örgütlerin Kıbrıs hakkında aldığı kararlar ile Türk tarafının görüşünü karşılaştırabilmek için, öncelikle Kıbrıs sorununun çözümü için KKTC'nin öne sürdüğü iki-devletlilik önerisine bakmamız gerekmektedir. Bu öneri, KKTC Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş'ın son birkaç yıl içinde yaptığı açıklamalarda ve BM ile yazışmalarında açıkça ortaya konulmuştur. Bu amaçla aşağıda iki belge irdeleyeceğiz.

Rauf Denktaş'ın 31 Ağustos 1998 Tarihli Konfederasyon Çağrısı

Kıbrıs konusunda müzakerelerin yeniden başlayabilmesi için Denktaş kendi görüşlerini içeren bir belgeyi 31 Ağustos 1998'de kamu oyuna sundu. “Kıbrıs'ta Kalıcı Bir Çözüm İçin Teklif” adını verdiği bu belgede Denktaş, Kıbrıs sorununun ancak KKTC ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) arasında kurulacak bir konfederasyon ile aşılabileceğini savunmaktadır (Denktaş, 1998b). Bir konfederasyon oluşturmak için müzakerelere başlayacak Türk ve Rum tarafları, doğal olarak KKTC ve GKRY'nin “*egemen ve eşit iki devlet*” olduğunu kabul etmiş olacaklardı. Kısaca, Denktaş için adada çözüm, KKTC'nin bir devlet olarak tanınmasına ve bu devletin GKRY ile eşit olduğunun kabul edilmesine bağlıdır. Ayrıca, bu iki devletin bir araya gelerek oluşturacağı ortak bir Kıbrıs devleti mümkün olduğu kadar gevşek bir birlik olmalı, yani toplumlar konfederasyon bazında örgütlenmelidir. Böylece, Türk tarafının 1970'lerdeki “federe” devlet olma özlemi, artık yerini bir “konfedere” devlet olma özlemine bırakmıştır.

Denktaş bu belgede, Türkiye ve Yunanistan'ın yeni kurulacak Kıbrıs Konfederasyonu ile ilişkilerinin nasıl düzenleneceğine de yer vermektedir. Buna göre, adada her iki tarafın da kendi anavatanlarıyla “özel bir ilişki” kuran anlaşmalar imzalayabilmesi ve 1960 Garanti Antlaşmasıyla getirilen sistemin devam etmesi gerekmektedir. Ayrıca, Denktaş'a göre, adada ancak her iki tarafın da istemesiyle Kıbrıs Konfederasyonu Avrupa Birliği'ne tam üye olma politikasını izleyebilecek; böyle bir durumda ise, Türkiye Cumhuriyeti'nin AB'ye tam üye olana kadar geçecek sürede Kıbrıs Konfederasyonu üzerinde diğer AB üyesi devletlerin sahip olduğu haklara sahip olabilmesi için özel bir anlaşma yapılması gerekecektir. Denktaş açıklamasında bu politik yapının, adada yalnızca güvenliği sağlamakla kalmayıp her iki tarafın “kimliğini ve mutluluğunu” da koruyacağını belirtmiştir.

Denktaş'ın bu iki-devletlilik görüşü, Türkiye tarafından da desteklenmektedir. Vurgulanması gereken, bu desteğin sadece Türk Dışişleri

Bakanlığı veya belirli bir hükümet tarafından değil, devlet bazında ve genel olarak günlük siyasi çekişmelerden uzak bir şekilde verildiğidir. Örneğin, Türkiye Büyük Millet Meclisi 15 Temmuz 1999 tarihli kararında Denktaş'ın iki devletlilik önerisini benimseyerek şu görüşlere yer vermiştir: “Kıbrıslı Rumların Zürih ve Londra Antlaşmalarını ihlal etmeleri ve Kıbrıslı Türkleri yok etme planları sonucunda, Kıbrıs'ta iki devlet ortaya çıkmıştır. Bu gerçek tanınmadıkça ve iki devlete eşit muamele yapılmadıkça, bir çözüme ulaşamayacaktır” (TBMM, 1999).

Rauf Denktaş'ın BM Genel Sekreteri Kofi Annan'a Gönderdiği 12 Kasım 2001 Tarihli Mektup

Denktaş'ın BM Genel Sekreteri Kofi Annan'a gönderdiği mektup, Türk tarafının bugünkü müzakere masasındaki görüşlerini anlamak açısından oldukça önemlidir. Bu mektupta Rauf Denktaş, iki-devletlilik çağrısını değişik bir diplomatik dille de olsa yinelemiştir. Denktaş mektupta doğrudan “konfederasyon” demek yerine “yeni ortaklık” (the new partnership) ve yeni yapı (the new structure) terimlerini kullanmakta; ayrıca, KKTC ve GKRY isimlerini anmadan taraflara “ortak devletler” (partner states) demektedir (Denktaş, 2001). Mektupta Denktaş bir Kıbrıs çözümünün şu noktaları içermesi gerektiğini belirtmiştir:

- a. Kendi halklarını temsil eden, eşit ve egemen iki devletin varlığı,
- b. İki ortak devlet tarafından yeni bir ortaklık yapısının kurulması,
- c. Bu yeni yapıda iki halkın ortak sahipliği ve ortak kurucu statüsü,
- d. Bir tarafın diğer taraf üzerinde hukuki otorite ve egemenlik iddiasında bulunmaması,
- e. Her bir ortak devletin, kendi anayasal düzeni içerisinde, ancak kendi halkı ve toprağı üzerinde hukuki otoriteye ve egemenliğe sahip olması,
- f. Yeni Ortaklığın, ortak devletler tarafından açıkça belirtilen konularda karar almaya yetkili olması,
- g. Bu yetkiye uygun olarak, Yeni Ortaklığın tek bir uluslararası kimliği olması; ancak, Ortaklığın yurtdışında temsilinin adadaki iki uluslu yapıyı yansıtmaması;
- h. Her bir ortak devletin diğer devletlerle ve bölgesel veya uluslararası örgütlerle ilişki içinde olması ve bunlarla anlaşmalar imzalama hakkının bulunması,
- i. Yeni Ortaklığın tüm kurumlarında eşit katılım ve rotasyonun geçerli olması; karar verme sisteminin görüş birliği (consensus) üzerine kurulması,

- j. Kıbrıs'ta çözümün, her bir ortak devletin bütünlüğünü ve güvenliğini sağlamasının yanında, ulusal, kültürel, dini, politik, ekonomik, ve sosyal kimliğinin de korunması,
- k. 1960 tarihli Garanti ve İttifak Antlaşmalarının yürürlükte kalması,
- l. Ortak devletlerin anavatanlarıyla olan özel ilişkilerine karşılıklı saygı gösterilmesi,
- m. En Çok Gözetilen Ulus (most-favored nation) statüsünün hem Türkiye hem de Yunanistan'a sağlanması; Türkiye ve Yunanistan'ın haklarına Kıbrıs'ta bir diğerinden daha çok ayrıcalık tanınmaması,
- n. Avrupa Birliği'ne üyeliğin Kıbrıs'ta kapsamlı bir anlaşmanın bir parçası olarak karar verilmesi; ve her iki tarafın da kendi halkının görüşüne birer referandumla başvurması.

Yukarıdaki noktalar dikkate alındığında bu yeni ortaklıktan, Denктаş'ın KKTC'nin tanınması sonrasında kurulabilecek iki-devletli bir Kıbrıs'ı anladığı açıktır. Türk tarafının GKRY ile kırk yılı aşkın müzakere deneyimine bir de adadaki nüfussal azınlık konumu eklendiğinde, Denктаş'ın 1974 öncesine dönmek için adada sadece "iki taraflı-iki bölge" bir oluşumun yaratılmasının ötesinde, "iki devletin" varlığının ve eşitliğinin kabul edilmesi gerektiği görüşünü savunması doğal karşılanmalıdır. Bu görüşün Türk tarafının çıkarlarına uygun olduğu tartışma götürmez. Ancak önemli olan, bunu ne derece karşı tarafa kabul ettirebileceğidir. Bugün GKRY, uluslararası alanda tüm Kıbrıs'ın tek meşru temsilcisi olarak tanınmanın verdiği avantajla ve bu sayede uluslararası örgütlerin lehine aldığı kararlarla, müzakere masasında KKTC'ye göre eli daha güçlü görünmektedir.

Bu noktanın daha iyi anlaşılabilmesi için bundan sonraki iki bölümde BM ve AB'nin aldığı bazı önemli kararları inceleyecek ve bunları Türk tarafının tezleriyle karşılaştıracacağız. BM'nin evrensel bir örgüt olması ve uluslararası uyumsuzlukları tanımlamaya damgasını vurması nedeniyle, AB'nin de önemli bir bölgesel güç ve Avrupa'nın siyasal bütünleşmesinde göz ardı edilemeyecek bir örgüt olması nedeniyle incelenmesi gerekmektedir. Aslında bu iki örgüt dışında, Avrupa Konseyi (Council of Europe) ve İngiliz Uluslar Topluluğu (Commonwealth) gibi örgütlerin de Kıbrıs hakkında kararlar aldığını görüyoruz. Ancak, BM kararlarını destekler yönde kararlar alan bu örgütlerin incelenmesi, Türkiye'nin diplomatik yalnızlığının vurgulanması dışında, Kıbrıs sorununun anlaşılmasına fazla bir ek katkıda bulunmayacaktır. Bu nedenle, aşağıda sadece BM ve AB kararlarına değineceğiz.

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER'İN BAZI ÖNEMLİ KARARLARINDA KIBRIS

BM Güvenlik Konseyi Kararlarında Kıbrıs

BM Güvenlik Konseyi kararlarına öncelikle değinmemizdeki neden, bilindiği gibi, BM Şartı'nın VII. bölümüne göre alınan Konsey kararlarının bağlayıcı olmasıdır. Ancak, Konsey'in öncelikli görevi dünya güvenliğiyle ilgili sorunları görüşmek olduğu için, sorunun çözümü için yapılan görüşmelerde Konsey'in Kıbrıs konusundaki kararlarının göz ardı edilmesi oldukça zordur.

Konsey'in Kıbrıs konusunda aldığı tüm kararların tek tek incelenmesi çok zaman alacağı gibi gereksiz de; çünkü birçok karar aynı noktaları tekrar etmekle yetinmekte ve KKTC'yi mahkum etme anlamında birbirleriyle çelişen hükümler içermemektedir. Burada, Kıbrıs sorununun bugünkü çözümsüzlüğünün başlangıcı olan 1964 yılından beri Konsey'in aldığı kararların bir özetini vereceğiz ve daha sonra Konsey'in sorunun çözümü konusundaki görüşlerini içeren birkaç kararına değineceğiz.

Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasından kısa bir süre sonra başlayan ve 1964 yılında doruğa tırmanan toplumlararası çatışmalar, adaya askeri müdahaleyi zorunlu kılmıştır. Türk Hava Kuvvetleri'nin, 9 Ağustos 1964'te Kıbrıs semalarında görünmesi üzerine Güvenlik Konseyi, 193 sayılı kararı kabul etmiş, kararda “bombalamanın ve askeri güç kullanımının derhal durdurulmasını” istemiş ve böylece Kıbrıs'a karşı “dışarıdan” herhangi bir müdahalenin kabul edilemeyeceğini ima etmiştir.ⁱ Nitekim Konsey, Kıbrıs Barış Harekatı'nın başlamasıyla 20 Temmuz 1974'te aldığı 353 sayılı kararla “Kıbrıs Cumhuriyeti'ne yabancı askeri müdahalenin” derhal durdurulmasını istemiş ve ateşkes çağrısında bulunmuştur.ⁱⁱ Konsey 360 sayılı kararıyla da “Kıbrıs Cumhuriyeti'ne karşı tek taraflı askeri eylemlerin kabul edilemez” olduğunu vurgulamıştır.ⁱⁱⁱ

Konsey'in 1964 ve 1974 yıllarında aldığı bu kararlara genel olarak bakıldığında BM'nin, Rum kontrolü altındaki “Kıbrıs Cumhuriyeti”ni adadaki halkların tek meşru temsilcisi olarak gördüğünü ve 1960 Antlaşmaları ile getirilen statünün askeri bir müdahale veya güç kullanımı ile değiştirilmesini kabul etmediğini söyleyebiliriz. Adadaki Türk kuvvetlerine, Konsey kararlarında dolaylı olarak “yabancı birlikler” (foreign troops) ve Kıbrıslı olmayan güçler (non-Cypriot forces) denilmekte ve adadan çekilmeleri istenmektedir. Ayrıca Konsey, kurulacak yeni bir Kıbrıs devletinin “askerden arındırılmış” bir statüde olmasını da istemektedir.^{iv} Konsey'in bu tutumunun Denктаş'ın genel olarak Türkiye'nin adada üstlenebileceği görevlerle ilgili görüşlerine ters düştüğü açıktır.

Bu askeri gelişmeler yanında, adadaki *politik* ve *diplomatik* gelişmelerde de Konsey, Türk tarafının ve Türkiye'nin girişimlerini olumsuz karşılamıştır.

12 Mart 1975'te 367 sayılı kararıyla Konsey, "Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bir bölümünün Kıbrıs Türk Federe Devleti olacağını ilan eden tek taraflı alınmış kararı esefle karşılıyoruz" diyerek "adanın bölünmesini amaçlayan tüm eylemlerden kaçınılması" isteğini yinelemiş ve böylece KTFD'nin ölü doğmasına neden olmuştur.^v Konsey, KKTC'nin ilan edilmesinde de aynı tutumu sergilemiştir. 18 Kasım 1983 tarihinde aldığı 541 sayılı kararla Konsey, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilanının "hukuken geçersiz" olduğunu söylemiş, "Kıbrıslı Türk makamlarının adanın bir kısmını bölme anlamına gelen bu ilanını esefle karşıladığını" belirtmiş ve bütün devletlere çağrıda bulunarak adada "Kıbrıs Cumhuriyeti dışında herhangi bir devletin tanınmamasını" istemiştir.^{vi} Ayrıca Konsey, 550 sayılı kararıyla, Türkiye Cumhuriyeti ile KKTC arasında büyükelçi değişimini "kınamış" ve "adanın işgal altında tutulan bölgesindeki ayrılıkçı hareketlerden endişe duyduğunu" belirterek "hukuken geçersiz" olan KKTC'nin tanınmaması yönündeki isteğini yinelemiştir.^{vii}

Diplomatik ve politik gelişmeler sonucunda alınan yukarıdaki BM Güvenlik Konseyi kararlarına genel olarak baktığımızda, adada KKTC'nin varlığının yok sayıldığını görmekteyiz. GKRY adanın tek meşru temsilcisi olarak tanınmakta, Türkiye Cumhuriyeti'nin KKTC'nin tanınması yönündeki eylemleri eleştirilmekte ve diğer devletler KKTC'nin tanınmaması yönünde baskı altında tutulmaktadır. Böylece, Denктаş'ın "iki devletlilik" çözüm önerisinin Birleşmiş Milletler'de destek görmediği ve Rum tarafı ile Yunanistan'ın rızası olmadan bu önerinin uluslararası toplum tarafından kabul edilmesinin zorluğu ortadadır.

1964 yılından bugüne kadar önemli Konsey kararlarına değindikten sonra, Konsey'in çözüm yönündeki düşüncelerine kısaca göz atalım. Konsey'in Kıbrıs çözümünün temelini oluşturacağını öne sürdüğü görüşleri son on yılda çeşitli kararlarında ve özellikle 649, 716, 750, 774, 939 ve 1179 sayılı kararlarda dile getirilmiştir.^{viii} Buna göre:

- a. Kıbrıs'ta çözüm, tek bir egemenliğe, tek bir uluslararası kimliğe, tek bir vatandaşlığa sahip, bağımsızlığı ve toprak bütünlüğü korunan bir Kıbrıs Devleti (a State of Cyprus) üzerine kurulmalıdır,
- b. Bu devleti oluşturan iki toplum politik açıdan eşittir,
- c. Bu devlet, anayasal açıdan iki toplumlu, toprak yönünden iki-bölgeli olan bir federasyondur,
- d. Böyle bir çözüm, kısmen veya tamamen başka bir devletle birleşmeyi, her türlü paylaşımı ve ayrılıkçılığı reddeder.

Kısaca, Konsey adada her iki toplumun bir araya gelerek federasyon bazında yeni bir devlet kurmalarını istemektedir. Kuzey Kıbrıs'ın devlet

olma isteği ve iddiası reddedilmekte, Türk kesimine “iki bölge-iki toplumlu” bir çözüm önerisi sunulmaktadır. Burada değinilen eşitliğin de, kağıt üzerinde kalacak bir eşitlik olduğu gözden kaçmamalıdır. Rum tarafı ve uluslararası toplum eşitlikten genel olarak sözde politik eşitlik anlarken, Türk tarafı bu eşitlik düşüncesinin uygulamaya da yansımaları gerektiğini savunmakta; yani Türk tarafının da eşit bir devlet olarak tanınmasını, oluşturulacak ortak kurumlarda her iki tarafın eşit sayıda temsilci bulundurmasını ve cumhurbaşkanlığı, başbakanlık, dışişleri bakanlığı gibi üst düzey görevlerin temsilinde rotasyon ilkesinin benimsenmesini istemektedir.

Her ne kadar BM'nin bu önerileri 1960 anlaşmalarıyla kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti modeline göre bir gelişme olarak görülse de, Türk kesiminin devlet olarak örgütlenme isteğini karşılamaktan çok uzaktır. Türkiye'nin BM tarafından adada “dış güç” olarak görülmesi, Türk askeri kuvvetlerinin “yabancı birlikler” olarak adayı terk etmelerinin istenmesi ve adanın askerden arındırılması planı da dikkate alındığında, Konsey kararlarının Kuzey Kıbrıslı Türklerin güvenlik endişelerini gidermediği, hatta bu endişeyi daha da artırdığı söylenebilir.

BM Genel Kurulu Kararlarında Kıbrıs:

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun aldığı kararlar her ne kadar hukuken bağlayıcı olmasa da, tüm dünya devletlerinin temsil edildiği bu organın kararları zamanla uluslararası toplumda uyulması gereken normlar şeklini almakta ve devletlerin veya toplumların politikalarının meşru olup olmamasını belirlemektedir (Claude, 1966). Güvenlik Konseyi'nde yeterli desteği bulamayan birçok siyasi hareket ve görüşün, Genel Kurul'da kabul görerek dünyayı yeniden şekillendirdiğine tanık oluyoruz. Bu nedenle, Konsey'de yeterli desteği olmayan Türkiye'nin Genel Kurul'da Kıbrıs davasını anlatıp destek bulabilmesi, sorunun istenilen şekilde çözümü açısından önemlidir.

Ancak, Türkiye ve KKTC'nin arkasında Genel Kurul desteğinin de olmadığı görülmektedir. Kurul kararlarına genel olarak bakıldığında, Güvenlik Konseyi kararlarına aykırı hiçbir şeyin bulunmadığı ve hatta bu kararları destekler nitelikte olduğu söylenebilir. Belki daha da önemlisi, 1983'den sonra Kurul'un “Kıbrıs sorununu” gündeminden çıkararak, yalnızca adadaki BM Barış Gücü'nün finansmanı üzerine yoğunlaşması ve böylece sorunun çözümünü tamamen Konsey'e bırakmasıdır. Başka bir deyişle, “iki devletlilik” çözüm önerisinin meşruluğunun tartışılması gereken temel BM organı, konuya tamamen duyarsız kalmaktadır.

Kurul kararlarını üç konu altında toplamak olası: birincisi, Kıbrıs sorunun çözümü için görüşler; ikincisi Kıbrıs'ta “kayıp kişilerin” bulunması; üçüncüsü de Barış Gücü'nün finansmanı.^{ix} Bunlardan ilki konumuz

açısından önem taşıdığı için aşağıda bu konu üzerinde alınan kararlara değinilecektir.

Aslında iki Genel Kurul kararı, Kıbrıs sorununun çözümü hakkında alınan diğer tüm kararların anlaşılmasını sağlamakta ve büyük bir ölçüde bu kararların içeriğini kapsamaktadır.^x Bunlardan birincisi, 1 Kasım 1974 tarihinde alınan ve Güvenlik Konseyi tarafından da kabul edilip desteklenen 3212 sayılı karardır.^{xi} Bu kararda Genel Kurul, tüm devletleri “Kıbrıs Cumhuriyeti’nin egemenliğine, bağımsızlığına, ve toprak bütünlüğüne saygı duymaya” çağırarak; “Kıbrıs Cumhuriyeti’ndeki tüm yabancı silahlı kuvvetlerin ve askeri personelin hızlı bir şekilde geri çekilmesini” istemekte; ve “tüm mültecilerin evlerine güven içinde dönmesini ve bu yönde bütün ilgili tarafların acil önlemler almasını” istemektedir. İkinci önemli genel Kurul kararı, ve Kıbrıs’ta çözüm için alınan son önemli Kurul kararı, 16 Mayıs 1983 tarihli 37/253 sayılı karardır.^{xii} Bu karar, yukarıdaki bütün noktaları tekrar ederek 3212 sayılı kararın “derhal ve etkin” bir şekilde uygulanmasını istemekte ve aynı zamanda ilgili tarafları “tüm Kıbrıslıların insan haklarına ve dolaşım, yerleşim ile mülk edinme de dahil olmak üzere temel özgürlüklerine saygı duymaya çağırılmaktadır.”

Böylece, Genel Kurul kararlarının Denktaş’ın ve Türk tarafının isteklerini karşılamaktan çok uzak olduğunu görüyoruz. Öncelikle, Genel Kurul da, tıpkı Güvenlik Konseyi gibi, Kıbrıs Cumhuriyeti’ni adadaki halkların tek meşru temsilcisi olarak görmekte, bu devletin bağımsızlığına ve toprak bütünlüğüne dokunulamayacağını savunmakta, Türk tarafının oluşturduğu politik örgütlenmenin geçerli olamayacağını düşünmekte ve Türkiye Cumhuriyeti’nin Kuzey Kıbrıs’a askeri ve politik desteğini olumsuz karşılamaktadır. Denktaş’ın “iki devletlilik” düşüncesiyle bu görüşler arasındaki uçurum ortadadır. Ayrıca, Güvenlik Konseyi’nin yaklaşımından farklı olarak, Genel Kurul, bugün müzakere masasında çözülmesi zor olan konular arasında bulunan mültecilerin evlerine dönmesi, kayıp kişilerin bulunması ve (Rumların adadaki nüfus çoğunluğu dikkate alındığında önemi anlaşılan) dolaşım-yerleşme-mülk edinme özgürlüklerinin hiçbir sınırlama olmaksızın herkese tanınması konularıyla yakından ilgilenmekte ve Rum tezlerini destekler nitelikte kararlar almaktadır.^{xiii}

İşte Güvenlik Konseyi ve Genel Kurul kararları, Yunan-Rum tarafının tezlerini destekler nitelikte olduğu için, Kıbrıs sorununun çözümünün bu ikili tarafından “uluslararası hukuka uymakla,” yani BM kararlarını yerine getirmekle mümkün olabileceği savunulmaktadır.

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN BAZI ÖNEMLİ KARARLARINDA KIBRIS

Yunan-Rum ikilisinin bugünkü politikalarının önemli bir dayanağı BM kararları ise, diğer önemli dayanağı da AB kararları ve Avrupa ekonomik bütünleşme sürecidir. AB'nin Kıbrıs sorununa yaklaşımı hakkında genel olarak şu söylenebilir: Avrupa Birliği adada tek meşru yönetim olarak tanıdığı GKRY'ni en kısa süre içinde Birliğe tam üye yapma yolunda önemli yol alarak KKTC'nin meşruluk iddiasına ve tanınma isteğine kulak vermemiş ve bu nedenle iki tarafın Kıbrıs sorununu müzakere masasında çözme olasılığını oldukça zayıflatmıştır. Ayrıca AB, Birleşmiş Milletlerin görüşleriyle çatışacak herhangi bir karar almamış; tam aksine, sorunun çözümü için BM Güvenlik Konseyi kararlarına uyulması gerektiğini söyleyerek KKTC'nin çıkarları aleyhinde olan bu kararların uygulanması yönünde önemli bir baskı aracı olmuştur. Aşağıda, AB'nin üç önemli organının, yani AB Konseyi, Komisyonu ve Parlamentosunun aldığı bazı önemli kararları inceleyeceğiz.

AB Konseyi Kararlarında Kıbrıs

Bilindiği gibi, genişleme dahil Avrupa Birliği ile ilgili önemli kararlar tüm Birlik üyelerinin devlet veya hükümet başkanlarının bir araya geldiği Konsey toplantılarında, diğer bir deyişle zirvelerde, alınmaktadır. Kıbrıs sorunuyla ilgili gelişmelerin yaşandığı önemli zirveleri ve alınan kararları şöyle sıralayabiliriz:^{xiv}

Lüksemburg Zirvesi (11-12 Aralık 1997)

Aslında bu zirveden çok önceleri AB, Kıbrıs ile tam üyelik müzakerelerinin açılacağı yönündeki niyetini uluslararası topluma duyurmuş ve hatta 28 Haziran 1996'da 1062 sayılı kararıyla BM Güvenlik Konseyi, "çok önemli yeni bir gelişme" dediği bu hareketin adada "çözümü kolaylaştıracağını" söylemiştir.^{xv} İşte Lüksemburg zirvesinde AB, Kıbrıs Cumhuriyeti ile tam üyelik müzakerelerinin başlatılması kararını resmen almış ve bu müzakereler 31 Mart 1998'de fiilen başlamıştır. Zirve sonuç bildirdesinin 28. paragrafında AB Konseyi, "katılım müzakerelerinin Kıbrıs sorununa barışçıl bir çözüm bulunması çabasına olumlu katkıda bulunacağını" söylemiş ve adadaki görüşmelerin "iki toplumlu-iki bölgeyi bir federasyon yaratılması amacına yönelik olarak sürdürülmesi gerektiğini" belirtmiştir. Bu diplomatik dil, daha başlangıçta AB'nin KKTC'yi tanımadığını ve en fazla iki bölgeyi-iki toplumlu yeni bir Kıbrıs Cumhuriyeti yaratılmasına sıcak baktığını göstermektedir.

Bu politikayı meşrulaştırmak için aynı zirvede Konsey, katılımı müzakere edecek Kıbrıs delegasyonunda Kıbrıs Türk toplumu temsilcilerinin de yer alması yönündeki Kıbrıs Cumhuriyeti'nin isteğinin yaşama geçirilmesini "rica etmiştir." Nitekim Clerides bu yönde Denktaş'a çağrıda bulunmuş, ancak Denktaş bu çağrıyı haklı olarak reddetmiştir. 14

Mart 1998 tarihli bildirisinde Denктаş, “Kıbrıs delegasyonu” diye bir delegasyonun varlığını kabul etmiyoruz diyerek, AB katılım müzakerelerinin tamamen Rum delegasyonu tarafından yürütüldüğünü, adada son 35 yılda her iki halkı da temsil eden bir hükümetin olmadığını, dolayısıyla GKRY’nin Türk tarafına böyle bir davetiye çıkarmaya ne hakkı ne de yetkisi olduğunu vurgulamıştır (Denктаş, 1998a).

Viyana Zirvesi (11-12 Aralık 1998)

Viyana zirvesinde Konsey, bir önceki Cardiff zirvesinde (14-15 Haziran 1998) olduğu gibi, Kıbrıs dahil bazı ülkelerle katılım sürecinin başladığını ve müzakerelerin olumlu geçtiğini belirttikten sonra, sonuç bildirgesinin 119. paragrafında Kıbrıs sorununa “BM Güvenlik Konseyi kararlarına dayalı” bir çözümün getirilmesi yönündeki BM Genel Sekreteri’nin çalışmalarına olan desteğini tekrarlamıştır. Laeken zirvesinde de görüleceği gibi Yunanistan, çözümün mutlaka Güvenlik Konseyi kararlarına dayanacağını açıkça belirten bir ibarenin zirve sonuç bildirgelerde yer almasını istemektedir. BM kararları dikkate alındığında, Yunanistan’ın bu tutumunu anlamak hiç de zor değil; çünkü genel olarak bu kararlar, Rum tarafının tek bir Kıbrıs Cumhuriyeti çatısı altında Türkleri azınlık statüsüne indirgeme politikasını desteklemektedir.

Helsinki Zirvesi (10-11 Aralık 1999)

Konsey, Berlin zirvesinde (24-25 Mart 1999) genişlemenin AB için öncelikli bir konu olduğunu belirtmiş ve katılım için müzakere aşamasında olan ülkelerin AB üyesi olacağını temin etmiş; Köln zirvesinde de (3-4 Haziran 1999) aday ülkelerle yıl içindeki katılım müzakerelerinin olumlu sonuçlar verdiği kararını almıştı. İşte Helsinki zirvesi, belki de Kıbrıs sorunu ve aynı zamanda Türkiye için en önemli AB kararlarını Berlin ve Köln’deki bu gelişmeler üzerine inşa etmiştir. Helsinki zirve sonuç bildirgesinin 8. paragrafında Konsey, Kıbrıs’la katılım müzakerelerinin geldiği noktadan duyduğu memnuniyeti belirttikten sonra, 9. paragrafta bu tarihten itibaren Kıbrıs görüşmelerinin seyrini belirleyecek şu ibareye yer vermiştir: “Avrupa Konseyi, [adada] politik bir çözümün Kıbrıs’ın AB’ye katılımını kolaylaştıracağına önemini vurgular. Ancak, katılım müzakerelerinin tamamlanmasına kadar bir çözüme ulaşamamışsa, Konsey kararını yukarıda [belirtilen durum] bir önşart olmaksızın alacaktır.” Böylece AB, adanın tek meşru temsilcisi olarak gördüğü GKRY’ni adada herhangi bir çözüm bulunmasına gerek olmadan tam üyeliğe kabul etme sözü vermiştir.

Ayrıca Konsey, bildirgenin 4. paragrafında, aday ülkelere tartışmalı sınırlar ve diğer sorunlarının barışçıl yollardan çözümü için “her türlü çabayı sarf etmelerini” istemiştir. Yani aday ülkelerin AB’ye tam üye olabilmesi için, herhangi bir AB üyesi devlet ile aralarındaki sorunları çözmeleri bir anlamda şart koşulmuştur. Aynı zirvede Türkiye’nin “aday ülke” ilan edildiği

düşünülürse, AB'nin sonuç bildirgesinde söylediklerinin önemi daha da iyi anlaşılır; Kıbrıs sorunu ve Yunanistan ile yaşanan diğer sorunlar, Türkiye'nin AB'ye tam üyeliğinin önünde bir engel oluşturmaktadır.

Laeken Zirvesi (14-15 Aralık 2001)

Avrupa Konseyi'nin Feira zirvesinde (19-20 Haziran 2000) aldığı Kıbrıs Cumhuriyeti ile yürütülen müzakerelerde ilerleme kaydedildiği; Nice zirvesinde (7-9 Aralık 2000) aldığı BM Genel Sekreteri'nin adaya Güvenlik Konseyi kararlarına dayanan bir barışı getirme çabalarının desteklendiği ve Göteborg'da (15-16 Haziran 2001) aldığı tam üyeliğe hazır ülkelerle yürütülen müzakerelerin 2002 yılı sonuna kadar bitirilmesi kararları, Laeken zirvesinde yinelenerek vurgulanmıştır.

Laeken sonuç bildirgesinin 8. paragrafında Konsey, AB'nin Kıbrıs dahil adaylığa hazır on ülke ile yürüttüğü müzakereleri 2002 yılı sonuna kadar bitirmeye “kararlı” olduğunu vurgulamış; 11. paragrafta da toplumlararası görüşmelerin tekrar başlamasının memnuniyetle karşılandığını belirterek, bu görüşmelerin Kıbrıs sorununun ilgili *BM Güvenlik Konseyi kararlarına uygun bir şekilde* çözümü doğrultusunda devam ettirilmesini istemiştir. Kısaca AB, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin 2002 yılı sonuna kadar tam üye yapılacağı kararını almış, Kıbrıs sorununa bir çözüm bulunmasının bunu engellemeyeceğini dolaylı yoldan bir kez daha vurgulamış ve çözümün Denktaş'ın iki devletlilik teziyle bağdaşmayan Güvenlik Konseyi kararlarına dayanması gerektiğini kabul etmiştir.

Avrupa Birliği Komisyonu Kararlarında Kıbrıs

AB Konseyi kararlarının şekillendirilmesinde ve zirvelerde alınan kararların uygulanmasında etkili olan Komisyon'un Kıbrıs konusunda aldığı kararların önemi açıktır. Konsey ile Komisyon Kıbrıs konusunda uyumlu çalışmakta ve aralarında bir görüş ayrılığı bulunmamaktadır. Zaten, gerek Kıbrıs Cumhuriyeti ile müzakerelerin başlaması gerekse bu müzakerelerin bugünkü seviyeye ulaşması, Komisyon'un GKRY hakkında verdiği olumlu raporlara dayanmaktadır. Aşağıda bu raporlardan ikisine değinilecektir.

Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Adaylık Başvurusu Hakkında Komisyon'un Görüşü (30 Haziran 1993, doc.93/5)

Bu belgede Komisyon,^{xvi} adanın tümünü “Kıbrıs Cumhuriyeti” olarak temsil etme iddiasında olan GKRY'nin AB'ye tam üyelik başvurusunu yadırgamamış, hatta bu başvurunun adadaki barış sürecine katkıda bulunacağını vurgulamıştır. Raporda Kıbrıs sorunu hakkında şu sözlere yer verilmiştir: “Komisyon, Kıbrıs'ın Birliğe katılımının adada güvenliği ve refahı artıracığına ve adadaki iki toplumun bir araya gelmesine yardımcı olacağına ikna olmuştur. [Ayrıca] Kıbrıs'ın Birliğe entegrasyonu durumunda, kuzey ile güney arasındaki gelişmişlik farkının kapatılması ihtimali artacaktır. Kıbrıs

hükümeti de bu inancı paylaşmaktadır. Kıbrıs Türk toplumunun liderleri, her ne kadar bu şartlar altında yapılan üyelik başvurusuna itiraz etseler de, Avrupa ile entegrasyonun toplumlarına getireceği ekonomik ve sosyal faydaların tamamıyla bilincindedirler.”

Aslında bu görüş, AB'nin eski-Yugoslavya başta olmak üzere Avrupa ve dünyanın diğer bölgelerinde ortaya çıkan sorunlara müdahale ve çözüm önerilerinden pek de farklı değildir. AB, ekonomik işbirliğinin tüm politik ve askeri sorunları çözebileceğine inanmaktadır. Bilindiği gibi bu strateji, eski-Yugoslavya ile ilgili sorunların çözümünde tam bir başarısızlığa uğramış ve BM önderliğinde NATO güç kullanmak zorunda kalmıştı (Huntington, 1996; Zucconi 1996). Şimdi AB aynı stratejiyi Kıbrıs sorununda uygulamaktadır; *Komisyon'un mantığına göre*, Türk tarafı şimdilik AB üyeliğine gönülsüz olsa da, bu işte çıkarlarının olduğunu zamanla daha iyi kavrayacak ve böylece istenilen çözüm şekline bir gün “evet” diyecektir.

Komisyon'un 2001 Kıbrıs İlerleme Raporu

Komisyon 13 Kasım 2001 tarihli son ilerleme raporunda da yukarıdaki görüşlerini tekrarlamıştır.^{xvii} Komisyon'a göre, “Avrupa Birliği üyeliği, adanın kuzey bölgesinin ekonomik modernizasyon, gelişme ve kalkınma açısından [güney bölgesini] yakalamasının en etkin aracı olacak; katılım doğrultusunda yapılacak ekonomik reformlar, adadaki gelir ve yaşam standartlarındaki farklılığı azaltacaktır.” Komisyon ayrıca, Kıbrıs sorununa politik bir çözüm bulunmasıyla Kıbrıs Cumhuriyeti'nin AB üyeliği arasındaki ilişkiye değinmiş ve şu sonuca varmıştır: “Kıbrıs'ın katılımından önce BM himayesi altında bir çözüme ulaşılması AB'nin tercihidir; ancak, Helsinki [zirve] sonuçlarında belirtildiği gibi, Kıbrıs'ın katılımı için bu bir önşart değildir.” Kısaca, Komisyon da 2002 yılı sonuna kadar Kıbrıs Cumhuriyeti'nin iki toplum adına AB'ye katılmasına yeşil ışık yakmaktadır.

Avrupa Parlamentosu ve Kıbrıs

Aslında her ne kadar Avrupa Parlamentosu'nun Konsey ve Komisyon'dan farklı kararlar alamayacağı görüşü hemen akıllarda belirse de, Avrupa'daki çok çeşitli siyasi oluşumları temsil eden Parlamento'nun olağan dışı kararlar alabileceği ve diğer AB organları üzerinde güçlü bir baskı aracı olabileceği unutulmamalıdır. Özellikle, AB'nin Birlik içerisinde bir “demokrasi açığı” bulunduğu (yani Birliğe bağlı ülke halklarının yeterince yönetime katılmadığı, AB politikalarına tutarsız kaldığı, üstelik Parlamento'nun AB karar verme mekanizmasında zayıf kaldığı ve güçlendirilmesi yönünde çalışmalar yapılması gerektiği) düşüncesi dikkate alınır, bugün için Parlamento'nun söyleyeceklerinin önemli olduğunu ve hatta ileride daha da önem kazanacağını vurgulamak yerinde olacaktır.

Ancak, Kıbrıs sorunu hakkında Parlamento'nun bugüne kadar Konsey ve Komisyon görüşleri doğrultusunda kararlar almakla kalmadığını, Kıbrıs

Türk toplumu ve Türkiye Cumhuriyeti'ne yaklaşımının Konsey ve Komisyon'a göre daha da olumsuz olduğunu görüyoruz. Parlamento'nun bu tutumu, "*Avrupa Parlamentosu'nun Kıbrıs'ın Üyelik Başvurusu ve Müzakerelerin Durumu Hakkında Kararı*" nda açıkça görülebilir.^{xviii}

Bu kararda Parlamento, "tüm adayı temsil eden tek devlet olarak tanınan Kıbrıs Cumhuriyeti, Kopenhag siyasi ve ekonomik kriterlerini tamamıyla karşılamaktadır" diyerek "katılım sürecinin ve bizzat katılımın soruna politik bir çözüm bulunmasını amaçlayan barış girişimlerini hızlandıracağını" savunmuştur. Ayrıca Parlamento, BM Genel Sekreteri'nin "tek bir uluslararası kimliğe ve vatandaşlığa sahip, egemen ve bölünemez ortak bir devletin yaratılmasını öneren ve temel özgürlüklerle insan haklarını garanti altına alan" çözüm önerisini çekincesiz desteklediğini belirtmiştir. Parlamento, Helsinki zirvesinde Konsey'in aldığı "Kıbrıs sorununun çözümününün Kıbrıs'ın AB üyeliğine kabul edilmesi için bir önşart olmayacağı" yönündeki görüşünü de desteklemiş, "adanın iki bölgesiyle ayrı müzakerelerin yapılması olasılığı olmadığı gibi, iki Kıbrıs devletinin katılımının veya adanın kuzey bölgesinin Türkiye'nin katılımını takiben Birliğe katılmasının da söz konusu olmadığını" vurgulamıştır.

Üstelik Parlamento, gayri resmi olarak söylenen, ancak daha önce resmen açıklanmayan, önemli bir noktayı da bu kararına dahil etmiştir. Buna göre, "eğer Türkiye, Kıbrıs'ın AB'ye katılımı durumunda Kıbrıs'ın kuzeyini ilhak edeceği tehdidini yerine getirir ve uluslararası hukukun açık bir ihlali olarak kuzey bölgesini 82. vilayeti olarak ilan ederse, kendi Avrupa Birliği üyeliği arzusuna son vermiş olacaktır." Kısaca, Parlamento tüm adanın tek meşru temsilcisi gördüğü GKRY'nin AB üyesi yapılacağını ilan etmiş ve böylece adanın AB'nin kullanımına tamamen açılması gerektiğini ima ederek, Türkiye'nin adanın bugünkü fiili statüsünde ısrarlı olması veya KKTC ile geleceğini birleştirmesi durumunda kendi AB üyelik sürecinin sona ereceğini söylemiştir.

Özetle, Avrupa Birliği BM kararlarına destek vermekle kalmamakta, aynı zamanda Kuzey Kıbrıs ile Türkiye Cumhuriyeti'nin AB'ye üye olmasının bu kararları uygulamakla mümkün olabileceğini söyleyerek ve hatta Rum kesimini üye yapmaya hazırlanarak, Türk tarafı üzerinde önemli bir baskı kurmuştur. AB Türk tarafından, sadece "uluslararası hukuka" uymasını değil, GKRY'nin isteklerini karşılayarak Kıbrıs'ın tamamını Rum yönetimine bırakmasını istemektedir. Bu AB desteğine dayanan Rum tarafının, müzakere masasında Türk tarafının isteklerini reddetmesi doğaldır.

ÖRGÜTLERİN ULUSLARARASI SİSTEMDEKİ TEMEL GÖREVLERİ VE KIBRIS SORUNU

Yukarıda Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği'nin Kıbrıs sorunu hakkında aldığı bazı önemli kararları inceledik. Bu inceleme sonucunda vardığımız en önemli sonuçlardan biri, uluslararası örgüt kararlarında öngörülen yeni Kıbrıs devleti ile KKTC Cumhurbaşkanı Denктаş ve Türkiye'nin kurmayı düşündüğü Kıbrıs devleti arasında büyük farklılıkların olmasıdır. Türk tarafı iki-devletli konfederasyon düşüncesinde iken uluslararası toplum tarafından da desteklenen Rumlara göre 1960 antlaşmalarıyla kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti genel olarak korunarak, sadece bu devletin “iki bölge-iki toplumlu” yapıda olduğu yönünde bazı değişiklikler yapılmalıdır. Diğer önemli sonuç ise, Türk tarafının iki cepheli bir savaş yürüttüğüdür. Türk tarafı hem evrensel boyutta BM ile, hem de bölgesel boyutta AB ile Kıbrıs sorunu üzerine çekişmekte; yaşadığı politik ve hukuki baskının ötesinde Avrupa ekonomik bütünleşme süreci dışında bırakılma tehdidiyle karşı karşıya bulunmaktadır.

Ancak, Türk tarafının iki-devletlilik tezinden ödün vermesi kolay olmayacaktır. Çünkü Kıbrıs'la ilgili diğer bütün önemli müzakere konuları, iki devletlilik tezinin nasıl değerlendirileceğine bağlıdır. Yeni devlette Türklerin payının ne olacağı, yasama-yürütme-yargı erklerinin nasıl düzenleneceği, önemli makamların rotasyon usulüne göre mi el değiştireceği, tarafların ne kadar asker bulundurabileceği, tarafların üçüncü ülkelerle hangi konularda işbirliği yapıp anlaşma imzalayabileceği, ortak devletin yurtdışında nasıl temsil edileceği gibi sorunlu konular, KKTC'nin de bir devlet olarak tanınıp tanınmamasına göre şekillenecektir. KKTC'nin tanınması, saydığımız bütün konularda Türk tarafının da haklarının tanınmasına ve eşit bir şekilde yönetime katılmasına yol açacaktır. Aksi takdirde, 1964 öncesine dönülerek bugüne kadar olan edinimler kaybedilecektir.

Vurguladığımız bu görüş farklılıkları, örgütlerin uluslararası sistemdeki asıl görevlerinin ne olduğu sorusunu gündeme getirmektedir. Aslında uluslararası örgütlerin, ve özellikle evrensel temsil görevi olan BM örgütünün, temel görevi dünya güvenliğini korumak ve çatışmaların barışçıl yollarla çözümünü sağlamaktır. Ancak bunu yaparken uluslararası örgütlerin tam bir tarafsızlık içinde hareket etmesi ve ilgili devletleri sorunlarını çözmek üzere müzakere masasına getirmeye çalışması esastır. Bu nedenle, BM ve AB'nin yaklaşımlarının yanlışlığı ortadadır. BM 1964 sonrası çeşitli zorunluluklarla ortaya çıkmış bugünkü fiili durumu görmezden gelerek 1960 Kıbrıs yapısına çok benzer bir çözüm önerisinde diretirken, AB de Türkiye Cumhuriyeti'ne adada bugünkü fiili durum değişmezse tam üye olarak bu örgüte katılmayacağını söylemekte ve hatta GKRY'ni 2002 yılı sonuna kadar AB'ye tam üye yapacağını açıklayarak dolaylı yoldan tüm adanın hukuki ve fiili kontrolünü Rum kesimine vermeyi hedeflemektedir. Bu

tutum, uluslararası örgütlerin sorunlara barışçıl çözüm bulunması amacıyla tarafsız ve iyi niyetle çalışmasını öngören liberal uluslararası örgütlenme felsefesiyle çelişmektedir.

Kuzey Kıbrıslı Türklerin de onayıyla “Kıbrıs Cumhuriyetinin” AB’ye katılması ve bu ödünü verdikten sonra ileride Türkiye’nin de AB üyesi olmasıyla, nasıl olsa toplumlararası sorunların çözülebileceği düşüncesi akıllara gelebilir. Ancak, AB’nin gerek üye olmayan ülkeler gerekse kendi üyeleri arasındaki tartışmalı konularda çözüm üretemediğini görmekteyiz. Yukarıda AB’nin eski-Yugoslavya sorunu konusunda başarısızlığa uğrayan ve temelde ekonomik çıkar teklifleri üzerine kurulu çatışmalara müdahale stratejisine değinmiştik. AB’nin bu strateji üzerine kurulu adaylık politikasının da başarısız olduğunu görmekteyiz. Örneğin AB, 1973’te üyeliğe kabul ettiği İngiltere ile İrlanda Cumhuriyeti arasındaki Kuzey İrlanda sorununu çözememiştir. 1973’ten 1998’e kadar kanlı çatışmalara sahne olan Kuzey İrlanda’da son yıllardaki görece sakin ortam, AB’nin zorlamaları veya diplomatik yardımıyla değil, Kuzey İrlanda’da yaşayan grupların kendi iradeleriyle bir araya gelerek yaptıkları anlaşmaya hem İrlanda Cumhuriyeti hem de İngiltere’nin onay vermesiyle sağlanmıştır.^{xix} Toprak paylaşımı, dini görüş ayrılıkları, değişik ulusal gruplara bağlı olma, anavatanla ilişkiler, tarihsel iletişimsizlik ve silahlı çatışma gibi konuların etkin olduğu Kuzey İrlanda sorununun, Kıbrıs sorunu ile büyük benzerlik gösterdiği ve bu sorunun çözümünde tüm dünyaya bazı ipuçları verebileceği ortadadır. İşte, genel olarak AB’nin öne sürdüğü ve Yunan-Rum ikilisi tarafından da desteklenen ve bazen “işlevselcilik” (functionalism) yaklaşımı, yani ekonomik sorunların çözümünden ve ekonomik işbirliğinden başlayarak politik ve askeri sorunların çözümlenebileceği görüşü, başarılı olamamaktadır.^{xx} Bu yaklaşımın şimdi de Kıbrıs’ta başarısızlığa uğradığını görüyoruz.

Soğuk Savaş sonrası politik gelişmelere baktığımızda da, uluslararası örgütlerin Kıbrıs’taki barış planlarını anlamakta güçlük çekmekteyiz. Sovyetler Birliği’nin 1990’ların başında çökmesiyle, milliyetçilik akımının yeni bir ivme kazandığına tanık oluyoruz. Bosna-Hersek, Hırvatistan, Makedonya, ve Slovenya’nın Yugoslavya’dan bağımsızlığını ilan etmesi, Baltık cumhuriyetlerinin ve Orta Asya devletlerinin yeniden bağımsız olmaları ve Balkan ülkelerinin Sovyet boyunduruğundan kurtulmaları küçümsenecek bir gelişme değildir. Kıbrıs’ta ise bu tarihi gelişme tersine çevrilmeye çalışılmakta; iki toplumun zorla bir araya getirilmesi hedeflenmektedir. Denктаş’ın yazdığı gibi, “Kıbrıs ulusu diye bir ulus yoktur ve hiç olmamıştır da. Bu Kıbrıs’ın talihsizliği ve aslında sorunun temeli olabilir, fakat kabul edilmesi ve ilgili tüm taraflarca anlaşılması gereken bir gerçektir” (Denктаş,1988: 7). Milliyetçilik akımının, ulusal ve bireysel kimlikte önemli olan dini boyutuna bakıldığında da aynı şeylerin söylenmesi gerekir. Soğuk Savaş sonrası gerek Avrupa gerekse Asya’da ortaya çıkan

özgürlük mücadelelerinde dini kimliğin de etkisi olduğu yadsınamaz. Üstelik, çeşitli dini grupların bir arada yaşadığı Hindistan, Endonezya, Nijerya, ve hatta Çin ve Rusya gibi ülkelerde özellikle son yıllarda büyük huzursuzluklar görülmektedir. Tek bir devlet altında Kıbrıs'ta iki tarafın zorla bir araya getirilmesi, benzer dini çatışmalara da davetiye çıkaracaktır.

Bu görüşler adada iki tarafın kesin olarak birbirinden ayrılması anlamında yorumlanmamalıdır. Çoğulculuk, temel ilke olarak benimsenmeli ve savunulmalıdır. Ancak bunu yaparken, iki tarafın kendi istekleriyle, kendi iradeleriyle bir araya gelip birlikte yaşama kararı alma haklarına saygı gösterilmelidir. John Stuart Mill'in savunduğu gibi, uluslararası ilişkilerde dışarıdan müdahale ile iyi bir devlet veya toplum yaratılması olası değildir; bu ancak ilgili sınırlar içerisinde yaşayan insanların kendi çabalarıyla gerçekleşecektir (Mill, 1859). Çoğulculuk esasına dayalı bir Kıbrıs devletinde, Türk tarafının da güven içinde olması, kendisini köşeye sıkıştırılmış hissetmemesi ve Rumlarla bir arada yaşama şartlarını zaman zaman gözden geçirme hakkına sahip olması gerekir.

POLİTİKA SEÇENEKLERİ

Uluslararası örgütlerin desteğini arkasına alan GKRY'nin, müzakere masasında Türk tarafının tezlerine "hayır" diyerek kendi çıkarlarını koruyacağı ortadadır. Bu durumda, KKTC'nin ve Türkiye Cumhuriyeti'nin aynı hukuk kartını oynayarak dünya kamu oyunu kendi lehine çevirmesi düşüncesi akıllara gelebilir. Ancak bir konuyu vurgulamakta yarar var: BM Güvenlik Konseyi Kıbrıs'la ilgili hemen tüm kararlarını oybirliği ile (unanimously) almış, BM Genel Kurulunda da Kıbrıs kararları ezici bir çoğunlukla kabul edilmiştir. Örneğin 3212 sayılı Genel Kurul kararı, 117 olumlu oya karşı 0 aleyhte oyla; 3395 sayılı kararı ise, 117 olumlu oya karşı Türkiye'nin 1 aleyhte oyu ve 9 çekimser oyla kabul edilmiştir. Kısaca, KKTC tanınmadığı gibi, Türkiye Cumhuriyeti'nin de Kıbrıs konusunda uluslararası örgütlerin tutumunu değiştirecek yeterli politik desteği yoktur. Diğer taraftan, Türkiye ve Kuzey Kıbrıs'ın AB'nin baskısını hafifletecek, yeni bir kalkınma modeli getirecek ve Avrupalı devletlerin tutumunu değiştirebilecek yeterli ekonomik gücü de bulunmamaktadır.

Bu durumu belirledikten ve aslında Kıbrıs'ta iki toplumun bir arada yaşayacağı demokratik bir devlet oluşturulmasının yalnızca ada halklarının değil, Türkiye ve Yunanistan'ın çıkarlarına da uygun olacağı temel düşüncesinden hareket ederek, aşağıda bugünden sonra Türkiye tarafından izlenebilecek üç temel politikaya değinilecektir.

Kıbrıslı Türklerin GKRY ile uzlaşması

Bu politika, yukarıda açıklanan uluslararası örgütlerin çözüm önerisidir. Yani, Türkiye Cumhuriyeti'nin onayı ve yardımıyla Kıbrıslı Türklerin her konuda GKRY ile anlaşarak ortak bir Kıbrıs devleti kurmaları ve 1960 anlaşmalarıyla kurulana benzer bir yapıya dönmeleridir. Bazen basında haklı olarak “ver-kurtul” şeklinde de özetlenen bu politika, bugüne kadar Kıbrıs konusundaki edimlerin yitirilmesine neden olacaktır. Bu nedenle, umutsuzluğa kapılıp müzakere masasında bu yolu benimsemek, Türk tarafının çıkarlarına uzun vadede büyük zarar verecektir. BM'nin adadaki eski bir özel temsilcisi “Rum tarafı savaşı kaybetti ama barışı kazanıyor” şeklinde düşünmektedir (Gobbi, 1993: 58); ancak, “barışı Rumlar kazanmıyor fakat bu barış uluslararası toplum tarafından kendilerine gümüş tepside sunuluyor” demek yanlış olmaz. Uluslararası toplumun baskılarına ve bunun getirdiği olumsuzluklara göğüs gerilerek, Kıbrıs'taki edimlerimiz korunmaya çalışılmalıdır.

Bekle-Gör Politikası

Türkiye ve Kıbrıs Türk tarafı 1983'te KKTC'nin ilanından bugüne kadar genel olarak “bekle-gör” politikası izlemiş, yani savunmada kalmış ve ancak karşı tarafın yaptığı bir harekete karşılık vermeye çalışmıştır. Kapsamlı bir politika çizilmemiş, sorunun uzun vadede nasıl çözülebileceği konusunda düşünce üretilmemiştir.^{xxi} Belki bu politika bir dönem için pek de yanlış değildi. Ancak uluslararası ilişkilerde bugünkü gelinen nokta, bu “bekle-gör” politikasının daha fazla sürdürülemeyeceğini göstermektedir. Kıbrıs sorununda yalnızca Yunanistan ve GKRY ile değil, bütün uluslararası topluma karşı mücadele verilmekte; üstelik, Avrupa ile bütünleşmek isteyen Türkiye'nin ve Kuzey Kıbrıslı Türklerin politik ve ekonomik geleceği bu sorunun çözümüne bağlı kalmaktadır.

Türkiye-Yunanistan Kapsamlı Uzlaşması

Gerek Türkiye'nin gerekse Kuzey Kıbrıs'ın geleceği dikkate alındığında, kalıcı bir barışı sağlayabilecek ve Türkiye ile KKTC'nin Avrupa ile bütünleşmesine de olanak verecek en mantıklı politika, Yunanistan ve Türkiye'nin kapsamlı bir şekilde uzlaşmaya gitmeleridir. Kıbrıs sorununun en önemli bir dinamiği yukarıda açıkladığımız uluslararası toplumun Rum kesimine destek vererek sorunu bir hukuk savaşına çevirmesiyse, diğer önemli dinamiği ise Türkiye-Yunanistan çatışmasıdır. Bugüne kadar hem basın hem bilim çevreleri, Türkiye-Yunanistan yakınlaşmasının Kıbrıs sorununun çözümünden geçeceğini vurgulamıştır. Aslında konuya tam tersinden bakılmalıdır. Yani, büyük bir olasılıkla Kıbrıs sorununun çözümü, Türkiye-Yunanistan yakınlaşmasında yatmaktadır. Kendimizi KKTC yetkililerinin ve özellikle Denктаş'ın yerine koyarsak, sanırım bu konu daha iyi anlaşılacaktır. Bugün Denктаş aslında iki ateş arasındadır ve ne yapsa hata

olacaktır: bir yanda uluslararası hukuk destekli GKRY ile arasındaki sorunlar, diğer yanda Türk-Yunan çatışması. Denктаş Rumların isteklerine olumlu yanıt verirse yalnızca Kıbrıslı Türklerin edinimlerini harcamakla kalmayacak, aynı zamanda Türk-Yunan çekişmesinde önemli bir kale kaybedilerek birçok kişinin gözünde olaya “ihnet” etmiş sayılacaktır. Özellikle 11 Eylül olaylarıyla alevlenen milliyetçilik ve din çatışmaları içerisinde, Denктаş'ın Kıbrıs sorununa tek taraflı çözüm üretmek için yeterli hareket serbestisi bulunmamaktadır.

Yapılması gereken, Türkiye ve Yunanistan arasındaki sorunların masaya yatırılarak kapsamlı bir çözüme gidilmesidir. Karasuları, kıta sahanlığı, hava sahası, statüsü tartışmalı adacıklar, Yunan adalarının asker ve silahtan arındırılması gibi konuları içeren Ege sorunu başta olmak üzere, sorunlarının çözümü için Türkiye ile Yunanistan kapsamlı bir diyaloga başlamalıdır. İki ülke dışişleri bakanlarının son dönemdeki yakınlaşmaları bu açıdan sevindiricidir. Her ne kadar Türkiye bu sorunların *ikili görüşmelerle* çözülmesi tezini savunsa da, gerektiğinde Uluslararası Adalet Divanı'na (International Court of Justice) gitmekten çekinmemek gerekmektedir. Kısaca Türkiye, bir taraftan Kıbrıs'taki görüşmelerin aceleye getirilmemesine çalışırken, diğer taraftan da uzun vadeli bir politika belirlemeli; yargı yolu da dahil olmak üzere Yunanistan ile aralarındaki sorunları çözmeye çalışmalıdır. Bu politika izlenir ve başarılı olunursa, sadece Yunan-Rum tarafının politikalarını değiştirerek KKTC'nin tanınmasıyla birlikte oluşturulacak yeni bir Kıbrıs devletine olumlu bakacağını değil, aynı zamanda adadaki iki halkın uyum içinde yaşaması için gerekli hoşgörü ve sevgi ortamının da yaratılabileceğini düşünebiliriz. Kıbrıs'ta ve genel olarak Akdeniz bölgesinde kalıcı barış, Ege'nin iki tarafındaki devletlerin sorunlarını çözmesine ve Türk-Yunan halklarının yakınlaşmasına bağlıdır.

SONUÇ

Toplumunun sıkıntılı günlerine tekrar dönmesine engel olacağına inandığı “iki devletlilik” tezini geliştiren Denктаş, haklı olarak Kıbrıs'ta çözümün ancak bu tez üzerine dayanabileceğini düşünmektedir. Bu görüş Türkiye Cumhuriyeti tarafından da desteklenmektedir. Ancak, BM ve AB tarafından alınan kararlar bu çözüm yoluyla çelişmektedir. Uluslararası toplum, KKTC'yi tanımamakta direttiği gibi, iki bölge-iki toplumlu yeni bir Kıbrıs Cumhuriyeti oluşturulması düşüncesiyle Rum tarafını desteklemekte ve Türk tarafını Avrupa bütünleşmesi dışında tutmakla tehdit etmektedir. Böylece, uluslararası örgütlerin desteğini arkasına alan GKRY, müzakere masasında Türk tezlerini kabul etmeye yanaşmamaktadır.

Hem BM'nin hem AB'nin tek taraflı ve baskıcı yaklaşımı, hem de bu kararların arkasına gizlenen Rum ve Yunan tarafının uzlaşsız tavrı

yanlıştır. Uluslararası örgütler baskıcı tutumlarından vazgeçerek, adadaki iki toplumun bir araya gelerek kendi iradeleri doğrultusunda, kendi istekleriyle ortak bir devlet kurmalarına olanak sağlamalıdır. Ancak, uluslararası örgütlerin bu yönde adım atacağına dair bir işaret bulunmadığı gibi, Türkiye'nin de uluslararası örgütlerin tutumunu değiştirebilecek yeterli politik desteği ve ekonomik gücü bulunmamaktadır. Bu nedenle, sorunun Kuzey Kıbrıs Türk halkının mümkün olduğunca lehine çözülebilmesi, Kıbrıs'ın bir diğer önemli dinamiği ile, yani Türkiye-Yunanistan arasındaki sorunların çözülmesi yoluyla gerçekleşecektir. Bu yakınlaşmanın çok kısa sürede gerçekleştirilmesi zor olacağından, AB veya diğer herhangi bir örgüte üye olmak için müzakere masasında Yunan-Rum tezlerine olumlu yanıt verilmemeli, diplomatik mücadele sürdürülmelidir. Kıbrıs'ta asıl konu, iki toplumun zorla bir araya getirilerek bir devlet kurulması değil, iki toplumun uyum içinde birlikte yaşayabilecekleri bir ortamın yaratılmasıdır. Bu ise, uzun vadede Ege'nin iki tarafında yer alan devletlerin aralarındaki sorunları çözmesi ve Türk-Yunan halklarının yakınlaşmasıyla sağlanacaktır. Dışarıdan bir müdahale ile iyi *bir* Kıbrıs devleti ve toplumu yaratmayı düşünmek hayalcilik olacaktır.

NOTLAR

ⁱ S/RES/193, www.un.org/documents/sc/res/1964/s64r193e.pdf

ⁱⁱ S/RES/353, www.un.org/documents/sc/res/1974/74r353e.pdf

ⁱⁱⁱ S/RES/360, www.un.org/documents/sc/res/1974/74r360e.pdf

^{iv} Güvenlik Konseyi kararlarında adanın askerden arındırılması (demilitarization) isteğine atıf için örneğin bkz. Konsey'in 23 Aralık 1996 tarihli 1092 sayılı kararının (S/RES/1092) 8. paragrafı, www.un.org/Docs/scres/1996/9637410E.htm

^v S/RES/367, www.un.org/documents/sc/res/1975/75r367e.pdf

^{vi} S/RES/541, www.un.org/Docs/scres/1983/541e.pdf

^{vii} S/RES/550, www.un.org/documents/sc/res/1984/84r550e.pdf

^{viii} Örneğin 1179 sayılı karar (S/RES/1179) için bkz., www.un.org/Docs/scres/1998/scres1179.htm

^{ix} Genel Kurul'un Kıbrıs'ta Kayıp Kişiler (Missing Persons in Cyprus) konusunda aldığı kararlar için A/RES/ 3450 (XXX), A/RES/32/128, A/RES/33/172, A/RES/36/164, A/RES/37/181; Barış Gücü'nün finansmanı (Financing of UNFICYP) konusunda aldığı kararlar için de A/RES/ 47/236, A/RES/48/244, A/RES/49/230, A/RES/50/236, A/RES/51/235, A/RES/52/241, A/RES/53/231, A/RES/54/270, A/RES/55/266 sayılı kararlarına bakınız. Bu kararlara şu BM sitesinden ulaşılabilir: www.un.org/documents/resga.htm

^x Genel Kurul'un "Kıbrıs Sorunu" hakkında aldığı temel kararlar şunlardır: A/RES/2077 (XX), A/RES/3212 (XXIX), A/RES/3395 (XXX), A/RES/31/12, A/RES/32/15, A/RES/33/15, A/RES/34/30, A/RES/37/253.

^{xi} A/RES/3212 (XXIX) karar metni için bkz. Alasya (1987), ss. 93-94.

^{xii} A/RES/37/253, www.un.org/documents/ga/res/37/a37r253.htm

^{xiii} Yukarıda belirtilen Genel Kurul kararları yanında, mülteciler, kayıp kişiler ve dolaşım-yerleşme-mülk edinme özgürlükleriyle ilgili olarak iki organın daha görüş bildirdiğini görüyoruz. Bunlardan birincisi BM Ekonomik ve Sosyal Konsey'e bağlı olarak çalışan "İnsan Hakları Komisyonu" (Commission on Human Rights), diğeri ise Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Komitesi (The Committee on the Elimination of Racial Discrimination). Nüfus çoğunluğuna sahip Rum tarafı, bütün mültecilerin evlerine dönmesi ve sınırsız dolaşım-yerleşim-mülk edinme özgürlüğünün olmasında direktmekte ve dolayısıyla bu organların kararları Rum tarafının görüşlerine uygun düşmektedir.

^{xiv} Bütün zirve sonuç bildirgelerine şu siteden ulaşılabilir: www.europa.eu.int/council/off/conclu/index.htm

^{xv} S/RES/1062, www.un.org/Docs/scres/1996/9616201e.htm

^{xvi} "Commission Opinion on the Application by the Republic of Cyprus," www.europa.eu.int/comm/enlargement/cyprus/op-06-93/index.htm

^{xvii} "Commission of the European Communities 2001 Regular Report on Cyprus' Progress Toward Accession (Brussels, 13.11.2001)," www.europa.eu.int/comm/enlargement/report2001/cy-en.pdf

^{xviii} Rapor metni için bkz., www.pio.gov.cy/docs/euro/european_union/euro_parliament/res_a52061.htm

^{xix} Good Friday Agreement. Anlaşma metni için bkz. www.nio.gov.uk/issues/agreement.htm

^{xx} İşlevselcilik kuramı, Avrupa'ya uygulandığı şekliyle genel olarak yeni-işlevselcilik kuramı (neo-functionalism) olarak anılmaktadır. Bu kuramın özeti ve genel bir uygulaması için bkz., Jeppe Tranholm-Mikkelsen, "Neo-functionalism: Obstinate or Obsolete? A Reappraisal in the Light of the New Dynamism of the EC," *Millennium*, 20 (1): 1-22; Ernst B. Haas, *The Uniting of Europe: Political, Social, and Economic Forces, 1950-1957*. Stanford: Stanford University Press, 1968.

^{xxi} Bu görüş sadece genel Türk politikası üzerindeki incelemelerime değil, aynı zamanda kendi gözlemlerime ve katıldığım çeşitli toplantılarda edindiğim izlenimlere dayanmaktadır. 1995-96 öğretim yılında Yunan-Rum ve Türk-Kıbrıslı Türk öğrencilerin katılımıyla The American University'de (Washington D.C.) Kıbrıs sorunu üzerine yapılan ve Türkiye büyükelçiliğinden bir görevlinin de katıldığı toplantıda, tüm Yunan-Rum öğrenciler Kıbrıs'ın AB üyeliği yoluyla ele geçirileceğini savunmuşlardı. Nisan 2001'de University of Virginia'da (Charlottesville/ Virginia) gerçekleştirilen benzer bir toplantıda ise Kıbrıs Cumhuriyeti'nin BM nezdindeki büyükelçisi, AB ile müzakere sürecinin tamamlanmakta olduğunu, Kıbrıs'ın 2002 yılı

sonuna kadar üye olacağını ve Kıbrıslı Türklerin Rum tezlerine olumlu yanıt vermesiyle birçok çıkarlar elde edeceğini savunmuştur. 1995 ve 2001 yıllarında yapılan bu toplantılar birlikte değerlendirildiğinde, Yunan-Rum tarafının AB politikasını bilinçli ve kararlı bir şekilde sürdürdüğü, Türk tarafının ise bunun karşısında uzun vadeli bir politika çizemediği görülmektedir.

KAYNAKÇA

AB Kararları. İlgili kararlar için Notlar kısmına bakınız.

ALASYA, H.F. (1987) *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Tarihi*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara.

BM Kararları. İlgili kararlar için Notlar kısmına bakınız.

CLAUDE, I.L., Jr. (1966) Collective Legitimization as a Political Function of the United Nations, *International Organization*, 20 (3), 367-379.

DENKTAŞ, R. (1988) *The Cyprus Triangle*, The Office of the Turkish Republic of Northern Cyprus, New York.

DENKTAŞ, R. (1998a) Statement by President Denktas in Response to Call Made by Greek Cypriot Leader Clerides for Turkish Cypriot Participation in EU Membership Talks, 14 March 1998, www.mfa.gov.tr/grupa/ad/add/doc11.htm

DENKTAŞ, R. (1998b) Proposal for a Lasting Solution in Cyprus., Metin için bkz. "Call for Peace from the Turkish Side-Rauf Denktaş Proposes Confederation in Cyprus," www.mfa.gov.tr/grupa/ad/add/305.htm

DENKTAŞ, R. (2001) Letter Sent to the UNSG Annan on 12 November 2001 by the President of the TRNC, H.E. Rauf Denktaş Regarding the Basic Parameters of a Possible Settlement in Cyprus, Circulated as a UN General Assembly and Security Council Document, www.mfa.gov.tr/grupb/bf/Denktaş.UN.Letter.htm

GOBBI, H.J. (1993) *Rethinking Cyprus*, Aurora, Tel Aviv.

HUNTINGTON, D.S. (1996) A Peacekeeping Role for the Western European Union, Chayes, A. ve Chayes, A.H. (der.) *Preventing Conflict in the Post-Communist World: Mobilizing International and Regional Organizations* içinde, The Brookings Institution, Washington D.C., 429-464.

MILL, J.S. (1859) A Few Words on Non-Intervention, Himmelfarb, G. (der.) *Essays on Politics and Culture* içinde (1962), Doubleday, New York, 396-413.

TBMM (1999) Resolution of the Turkish Grand National Assembly, 15 July 1999, www.mfa.gov.tr/grupa/ad/add/resolution.htm

ZUCCONI, M. (1996) The European Union in the Former Yugoslavia, Chayes, A. ve Chayes, A.H. (der.) *Preventing Conflict in the Post-Communist World: Mobilizing International and Regional Organizations* içinde, The Brookings Institution, Washington D.C., 237-278.